

CERCETAREA DE SUPRAFAȚĂ DIN COMUNA STRUNGA (JUD. IAȘI), PUNCTUL DEALUL PÂRJOLITA

DE

DAN APARASCHIVEI, SEVER-PETRU BOȚAN, ȘTEFAN HONCU*, ANGELA SIMALCSIK**

Abstract

The field research at Strunga (Iași County) revealed a valuable archaeological complex dating from the 4th century AD which, in accordance with the discovered artifacts, belongs to the Sântana de Mureș – Černjakhov culture. The identification of a significant quantity of pottery fragments belonging to at least three types (after morphological features) and two different types of clay, and also of more than 100 human bone fragments alongside animal bones, leads to the hypothesis of a new necropolis, unknown until now, belonging to this cultural horizon well represented in the eastern area of the Carpathians.

Keywords: *Strunga-Iași, surface research, Sântana de Mureș- Černjakhov, necropolis, gray pottery, human bones.*

În urma unei sesizări venite din partea domnului Silviu Stegariu, din comuna Strunga, jud. Iași, o echipă de cercetători de la Institutul de Arheologie din Iași al Academiei Române - Filiala Iași, s-a deplasat în teren în luna august 2015 și, apoi, într-o formulă extinsă, în decembrie același an, pentru a efectua o cercetare periegetică¹. Proprietarul terenului identificase într-o parcelă cultivată cu viță de vie resturi osteologice umane și faunistice, dar și fragmente ceramice. Pentru că nu cunoștea nici vechimea și nici condițiile în care rămășițele au ajuns pe acest deal, le-a predat Secției de Criminalistică din cadrul Poliției orașului Târgu Frumos².

Punctul investigat de noi în urma cercetării de teren efectuate în zona Strunga se află pe dealul Pârjolita, denumire folosită pe plan local, și este acoperit de circa doi ani de o plantație de viță de vie. Este amplasat pe raza comunei Strunga (județul Iași), la aproximativ 4 kilometri de centrul localității, spre Târgu Frumos, pe partea dreaptă a drumului național DN 28 (Roman – Iași)³. Dealul este orientat pe direcția N-S, cu o pantă lină ce favorizează cultivarea viței de vie și se află în preajma unui părau (Pl. I.a).

Obiectivul nostru a fost colectarea altor artefacte prin efectuarea unei cercetări de suprafață, dar și, eventual, identificarea unui anumit context arheologic. În timpul evaluării și cercetării am identificat, la rândul nostru, mai multe zeci de fragmente de ceramică, oase umane, fragmente osoase animale, precum și bucăți de gresie de dimensiuni diferite, fapt ce ne îndreptățește să considerăm că materialul arheologic este specific unei necropole.

Este interesant de precizat că totalitatea artefactelor se concentrează pe o porțiune de circa 1000 m², respectiv aproximativ 150 de m de la baza pantei către vârf. Dincolo de această zonă nu am mai întâlnit nici un fel de rămășiță umană sau fragment ceramic. Terenul de unde au fost prelevate piesele arheologice se distinge

* Institutul de Arheologie Iași, Academia Română-Filiala Iași; danaparaschivei76@yahoo.com; sever_botan@yahoo.com; stefanhoncu@yahoo.com.

** Centrul de Cercetări Antropologice „Olga Necrasov”, Academia Română – Filiala Iași; angellisimal@yahoo.com.

¹ În afară de primii trei autori ai acestui material, la a doua cercetare de teren au luat parte și domnii Lucian Munteanu și Bogdan Minea, de la Institutul de Arheologie din Iași.

² În urma unei solicitări oficiale venite din partea Direcției Județene de Cultură Iași, Poliția orașului Tg. Frumos a predat ulterior către Institutul de Arheologie – Iași materialul ceramic încredințat de dl. Silviu Stegariu.

³ În satele arondate comunei Strunga au fost semnalate de-a lungul timpului numeroase descoperiri arheologice din epoca preistorică și până în evul mediu – vezi cele șapte situri din Registrul Arheologic Național la <http://ran.cimec.ro/sel.asp>, dar și ZAHARIA et al. 1970: 295, nr. 255; CHIRICA, TANASACHI 1984: 378-384.

de alte parcele din zonă și prin culoarea pământului, în sensul că avem de-a face cu un sol argilos, galben, care iese în evidență (Pl. I.b).

În punctul Pârjolita, din comuna Strunga, am putut identifica vase lucrate la roată, respectiv castroane și posibil străchini – buze și baze, oale lucrate la mână și la roată, dar și baze de la alte tipuri de vase, mai greu de identificat datorită stării lor fragmentare (Pl. IV.1).

Dintre fragmentele descoperite, castroanele au putut fi cel mai bine cercetate. Folosite în activitățile cotidiene ca veselă de masă, acestea erau utilizate frecvent și ca ofrande, în mormintele de inhumație, dar și pentru a acoperi urna cinerară la mormintele de incinerare. În funcție de caracteristicile lor morfologice au putut fi identificate patru tipuri de astfel de vase.

Tipul I cuprinde o serie de castroane cu corpul bitronconic, cu pereții vasului curbați și care se termină într-o bază inelară. Buza este rotunjită și evazată, iar pe suprafața exterioară prezintă o ușoară șanțuire. Diametrul gurii vaselor din acest tip variază între 17 și 23 cm. De la Strunga avem trei fragmente⁴:

1. Context: Strunga 2015, Dealul Pârjolita, cercetare de suprafață. Dimensiuni: Dg. = 17 cm, Db. = 5 cm, Hp. = 9 cm (Pl. II.a). Pastă de culoare cenușie (2.5YR/6.1 yellowish gray) cu rare particule de calcar și mica argintie în compoziție. Angobă cenușie.
2. Context: Strunga 2015, Dealul Pârjolita, cercetare de suprafață. Dimensiuni: Dg. = 23 cm, Hp. = 4,5 cm (Pl. II.b). Pastă de culoare cenușie (2.5YR/6.1 yellowish gray) cu rare particule de calcar și mica argintie în compoziție. Angobă cenușie.
3. Context: Strunga 2015, Dealul Pârjolita, cercetare de suprafață. Dimensiuni: Dg. = 18 cm, Hp. = 4 cm (Pl. II.c). Pastă de culoare cenușie (2.5YR/6.1 yellowish gray) cu rare particule de calcar și mica argintie în compoziție. Angobă cenușie⁵.

În **Tipul II** pot fi incluse castroanele cu corp bitronconic, buza rotunjită și evazată și cu baza inelară. Diametrul gurii, în general, atinge dimensiunea de 23 cm.

4. Context: Strunga 2015, Dealul Pârjolita, cercetare de suprafață. Dimensiuni: Dg.: = 23 cm., Hp. = 5,2 cm (Pl. II.d). Pastă de culoare cenușie (2.5YR/6.1 yellowish gray) cu rare particule de calcar și mica argintie în compoziție. Angobă cenușie⁶.

Tipul III se diferențiază de cele precedente prin forma arcuită a corpului, prin buza dreptunghiulară în secțiune, răsfrântă, cu o ușoară șanțuire. Prezintă o bază inelară. Pe suprafața interioară vasul are caneluri fine. Diametrul buzei atinge 19 cm.

5. Context: Strunga 2015, Dealul Pârjolita, cercetare de suprafață. Dimensiuni: Dg.: = 19 cm, Hp. = 6 cm (Pl. II.e). Pastă de culoare cenușie cu rare particule de calcar și mica argintie în compoziție. Angobă cenușie⁷.

Tipul IV înglobează castroane cu corpul bitronconic, buza dreptunghiulară în secțiune, răsfrântă și cu baza inelară. Diametrul gurii este de circa 18 cm.

6. Context: Strunga 2015, Dealul Pârjolita, cercetare de suprafață. Dimensiuni: Dg. = 19 cm, Hp. = 5 cm (Pl. II.f). Pastă de culoare cenușie (2.5YR/6.1 yellowish gray) cu rare particule de calcar și mica argintie în compoziție. Angobă cenușie⁸.

Tipurile de vase consemnate, precum și pasta acestora indică o încadrare cronologică corespunzătoare culturii Sântana de Mureș-Cearneahov. De altfel, o altă categorie de vase frecvent întâlnite în necropolele acestui orizont cultural este cea a oalelor lucrate cu mâna, din pastă grosieră, cu pietricele și mica argintie în compoziție. Din fragmentele recoltate în urma cercetării noastre de teren au rezultat atât baze, cât și buze, însă, din cauza stării precare a acestora, multe sunt dificil de încadrat mai strict din punct de vedere tipologic. (Pl. III.1, 2).

⁴ Se vor folosi următoarele abrevieri tehnice: Dg. – diametrul gurii; Db. – diametrul bazei; Hp. – înălțimea păstrată.

⁵ PALADE 2004: 195-195, tipul 1; VORNIC 2006: Fig. 41/10; MATVEEV, VORNIC 2016: 46, Fig. 4/6, tipul 1;

⁶ PALADE 2004: 461, M 251, Fig. 130/2.

⁷ PALADE 2004: 542, M 270, Fig. 196/3.

⁸ IONIȚĂ 1974: 84, Fig. 6/1; PALADE 2004: 422, Fig. 92/2; 506, M 99, Fig. 169/4.

În plus, pe lângă fragmentele de castroane și oale au mai fost descoperite și un număr însemnat de baze inelare lucrate la roată, care se poate să fi fost fragmente de castroane sau străchini (Pl. III.3, 4), de asemenea, destul de fragmentare pentru a insista asupra unei tipologii strânse. Cert este că, în urma studierii artefactelor se poate constata că lotul de ceramică este unitar și similar ca structură cu materialul ceramic descoperit în alte necropole aparținând culturii arheologice Sântana de Mureș-Cerneahov⁹.

Din punct de vedere al pastei vaselor studiate, am reușit să distingem două tipuri. Castroanele sau/și străchinile sunt confecționate dintr-o pastă bine arsă, omogenă, de culoare cenușie (2.5YR/6.1 yellowish gray¹⁰), fină, cu mica argintie în compoziție (Pl. IV.2a), fiind specifică mediului cerneahovian. Într-o proporție scăzută am regăsit oale confecționate dintr-o pastă cenușie grosieră, cu pietricele în compoziție (Pl. IV.2b). Vasele descoperite nu prezintă urme de ardere secundară. Mai consemnăm și o cantitate mare de gresie care se pare că nu provine din această zonă.

În afară de vasele ceramice, astfel de necropole au scos la iveală diverse accesorii vestimentare, dar și oase de animale, cel mai probabil rămășițe ale ofrandelor depuse în mormintele defuncțiilor. În cazul nostru au fost identificate 18 resturi osoase de origine animală, toate fiind în stare fragmentară¹¹. Metodologia de studiu pentru resturile faunistice a fost cea specifică arheozoologiei, constând, în principal, în identificarea anatomică și taxonomică¹².

Un singur fragment provine din segmentul cranian și alte 16 sunt postcraniane. La acestea adăugăm un fragment de dinte. Elementele determinate sunt următoarele:

- *Bos taurus*, individ matur: un fragment dintr-un os nazal, un fragment dintr-un metacarp, un carp/tars și un metapod I;
- *Bos taurus*, probabil individ matur: un fragment dintr-un molar;
- *Sus domesticus*, probabil individ matur: un fragment din mandibulă;
- *Sus domesticus*, individ imatur: un fragment din diafiza unui femur;
- *Ovis aries/Capra hircus*, individ imatur: un fragment dintr-o coastă;
- *Aves sp.*, individ matur: un fragment dintr-un tibiotars și un fragment dintr-un os lung;
- *Aves sp.*, probabil individ matur: o falangă;
- *Gallus domesticus*, individ matur: un fragment dintr-un humerus;
- mamifer de talie mijlocie, individ matur: un fragment dintr-o vertebră cervicală și două fragmente de coaste;
- trei fragmente nedeterminate, provenite de la mamifere.

Categoria de material care ne-a determinat să luăm în discuție o potențială necropolă este cel osteologic uman colectat de la suprafața dealului Pârjolita, care provine de la mai mulți indivizi.

STUDIUL ANTROPOLOGIC

Etapele studiului paleoantropologic au fost următoarele: identificarea și sortarea anatomică și stabilirea lateralității oaselor¹³, stabilirea stării de conservare¹⁴, notarea modificărilor tafonomice¹⁵, reconstituirea părților scheletice, estimarea vârstei biologice și determinarea sexului¹⁶, prelevarea datelor biometrice¹⁷, înregistrarea

⁹ Vezi la IONIȚĂ 1966: 220-247 și, mai recent, la ȘOVAN 2009, 165-178.

¹⁰ Munsell Soil Color Charts 1994.

¹¹ Analiza resturilor osoase de origine animală s-a realizat cu ajutorul doamnei dr. Luminița Bejenaru, Conferențiar la Facultatea de Biologie a Facultății de Biologie a Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, căreia îi mulțumim și pe această cale pentru bunăvoință.

¹² UDRESCU, BEJENARU, HRISCU 1999; REITZ, WING 2008.

¹³ WHITE, BLACK, FOLKENS 2012.

¹⁴ BUIKSTRA, UBELAKER 1994: 5-8.

¹⁵ BUIKSTRA, UBELAKER 1994: 95-106.

¹⁶ UBELAKER 1979; BROTHWELL 1981; BUIKSTRA, UBELAKER 1994: 21, 36; MAYS 1998.

¹⁷ MARTIN, SALLER 1957-1966; BUIKSTRA, UBELAKER 1994.

observațiilor privind prezența/absența traumatismelor, patologiilor și anomaliilor scheletice¹⁸, estimarea numărului minim de indivizi (NMI)¹⁹.

Au fost identificate 20 de fragmente osoase craniene și peste 80 de fragmente din segmentul postcranian. Aceste circa 100 de resturi scheletice provin de la mai mulți indivizi. În cele mai multe cazuri fracturile care au condus la fragmentare sunt recente. Pe toate oasele se pot observa slabe modificări tafonomice produse sub acțiunea factorilor din mediul în care au zăcut oasele.

Resturile provenite din segmentul cranian pot fi atribuite, cu probabilitate, unui număr de cel puțin trei indivizi (un bărbat și două femei). Elementele scheletice determinate sunt următoarele:

- frontal, cinci fragmente, 6 mm grosime în proximitatea suturii coronale, sex masculin, adult;
- occipital, două fragmente, 10 mm grosime în dreptul eminenței cruciate, sex feminin, adult;
- occipital, două fragmente întregibile, 11 mm grosime în dreptul eminenței cruciate, sex feminin, adult (Pl. V.1);
- parietal stâng, șapte fragmente, 5-7 mm grosime, probabil sex masculin, adult;
- parietal drept, două fragmente, 3-5 mm grosime, probabil sex feminin, adult;
- parietal drept, un fragment, 6-7 mm grosime, probabil sex masculin, adult (Pl. V.2);
- zigomatic drept, un fragment, sex indeterminabil, adult;
- corp mandibular, un fragment din partea dreaptă, înălțimea corpului 31 mm, grosimea corpului 13 mm, robustitate accentuată, alveole dentare de mari dimensiuni, probabil sex masculin, adult (Pl. V.3).

Resturile scheletice provenite din segmentul postcranian pot fi atribuite, cu probabilitate, unui număr de minim șase indivizi (doi bărbați, trei femei și un sub-adult). Au fost determinate următoarele elemente:

- un fragment din vertebra cervicală C1 (atlas), sex indeterminabil, adult;
- vertebra cervicală C5, corp corodat (osteoartră), probabil sex feminin, adult;
- fragment dintr-un corp vertebral lombar, sex indeterminabil, adult;
- corp vertebral lombar L4, osteofite marginale masive (atât pe marginea cefalică, cât și pe cea caudală), posibil traumatism produs *perimortem*, probabil sex masculin, adult (Pl. V.4);
- un fragment din vertebra sacrală S1, sex indeterminabil, adult;
- clavicula dreaptă, sex feminin, adult (Pl. V.5);
- clavicula stângă, un fragment medial, sex feminin, adult;
- scapula dreaptă, un fragment, sex indeterminabil, adult²⁰ (Pl. V.6);
- manubriu, un fragment, sex indeterminabil, adult;
- trei fragmente din coaste, sex indeterminabil, adult;
- humerus stâng, două fragmente treimea proximală, epifiză neosificată, sex indeterminabil, sub-adult;
- humerus drept, un fragment din diafiză, sex indeterminabil, sub-adult;
- cap humeral stâng, probabil sex masculin, adult;
- cubitus stâng, treimea proximală, sex feminin, adult;
- cubitus drept, treimea proximală, sex feminin, adult (Pl. V.7);
- radius drept, un fragment din treimea proximală, sex feminin, adult;
- radius stâng, un fragment proximal (regiunea tuberozității), sex feminin, adult;
- coxal drept, incomplet, regiune acetabulară de dimensiuni mari, urme de degenerare osoasă pe suprafața acetabulară, probabil sex masculin, adult de vârstă mijlocie;
- coxal stâng, un fragment din regiunea incizurii ischiatice, sulcus preauricular de tip parturiție, sex feminin, adult (Pl. V.8);
- femur stâng, un fragment din treimea distală, sex indeterminabil, sub-adult (Pl. V.9);

¹⁸ MAYS 1998; AUFDERHEIDE, RODRIGUEZ-MARTIN 1998; ORTNER 2003; BARNES 2012.

¹⁹ MAYS 1998: 26-32; ADAMS, KONIGSBERG 2004; ADAMS, KONIGSBERG 2008.

²⁰ Pe fragmentul provenit de la scapula dreaptă (sex indeterminabil, adult) au fost identificate urme de oxidare care pot proveni de la un obiect metalic depus în mormânt sau de la un accesoriu vestimentar care a intrat în contact cu suprafața osului.

- femur drept, pătrimea proximală absentă, diametrul antero-posterior median – 32 mm, diametrul transversal median – 32 mm, lărgimea condilară – 84 mm, *linea aspera* accentuată și prevăzută cu entezofite, sex masculin, adult tânăr (Pl. V.10);
- femur drept, un fragment din treimea proximală, relief subtrohanterian dezvoltat, trohanter suplimentar marcat, sex masculin, adult tânăr;
- femur drept, un fragment din treimea proximală a diafizei, probabil sex feminin, adult;
- cap femural drept, diametrul maxim – 48 mm, probabil sex feminin, adult;
- femur drept, un fragment din regiunea meta-epifizară proximală, probabil sex feminin, adult de vârstă mijlocie;
- femur stâng, un fragment din treimea superioară a diafizei, diametrul antero-posterior superior – 24 mm, diametrul transversal superior – 37 mm, probabil sex masculin, adult;
- femur drept, un fragment din treimea medială, sex indeterminabil, sub-adult;
- tibia dreaptă, un fragment din treimea medială, diametrul antero-posterior medial – 31 mm, diametrul transversal medial – 24 mm, probabil sex masculin, adult tânăr;
- tibia stângă, un fragment din treimea proximală a diafizei, sex indeterminabil, adult;
- peroneu drept, un fragment din treimea medială, probabil sex masculin, adult;
- peroneu drept, un fragment din treimea medială, probabil sex feminin, adult;
- cuboid, un fragment, sex indeterminabil, adult;
- metatars I (Pl. V.11), metatars II și falangă proximală I de la membrul inferior stâng, sex feminin, adult;
- 47 de fragmente de dimensiuni mici provenite din diafizele unor oase lungi umane adulte și sub-adulte rămase nedeterminabile.

NUMĂRUL MINIM DE INDIVIZI

Ținând cont de contextul în care au fost descoperite resturile scheletice de origine umană, se impune calcularea numărului minim de indivizi (NMI) – metodă de cuantificare ce ne arată cel mai mic număr posibil estimat de subiecți care au contribuit la formarea unui ansamblu scheletic. După identificarea părților anatomice, s-a stabilit lateralitatea celor pare. Pe lângă indicatorul „cel mai frecvent os de pe partea stângă sau dreaptă”, am ținut cont de stadiile de dezvoltare (sub-adult, adult) și de caracteristicile morfoscopice ale fiecărei zone anatomice. Aceste observații ne-au ajutat în stabilirea, chiar dacă subiectivă, a incompatibilității fragmentelor. Precizăm că valorile obținute pentru NMI nu ne indică numărul real, ci numărul minim estimat (posibil) de subiecți care au contribuit la formarea ansamblului scheletic analizat. Cel mai frecvent element din eșantionul scheletic analizat este femurul drept (cinci elemente adulte și unul sub-adult). Din cauza stării avansate de fragmentare, din femurul drept s-a urmărit cea mai frecventă regiune și anume, cea meta-epifizară proximală. Astfel, conform metodei de estimare a NMI, resturile scheletice umane colectate de la suprafața cimitirului de la Strunga (jud. Iași) provin de la cel puțin cinci indivizi adulți (trei femei și doi bărbați), la care adăugăm cel puțin un individ sub-adult, ceea ce se traduce, în final, printr-o valoare a NMI de 6.

Limitele privind vârsta biologică nu par foarte largi, probabil între minim 12-15 ani (adolescent) și maxim 35-50 ani (adult de vârstă mijlocie). Toate resturile provin din morminte de înhumare. Nu au fost identificate resturi scheletice cu urme de incinerare sau arsură.

ANALIZĂ CONCLUZIVĂ

Atenția asupra orizontului cultural Sântana de Mureș-Cerneahov s-a manifestat încă de acum peste un veac în urmă într-un areal destul de extins, care are stabilite drept limite Dunărea de Jos în sud, regiunea Volynia, în nord, Transilvania, în vest și râul Donet, în est²¹. Săpăturile de la Sântana de Mureș (jud. Mureș,

²¹ PALADE 2004: 7.

România)²², alături de cercetările de pe Nipru, din Cerneahov (Ucraina)²³, au constituit momente de răscruce în determinarea complexității unei culturi arheologice foarte răspândite și care putea oferi răspunsuri esențiale pentru mai multe necunoscute. Pentru teritoriul României, cercetările arheologice efectuate au scos în evidență existența unei densități remarcabile a unor astfel de așezări și necropole cu elemente culturale mixte, atât în Ardeal, cât și în estul și sudul României²⁴.

Referitor la răspândirea necropolelor Sântana de Mureș-Cerneahov pe teritoriul Moldovei se remarcă câteva obiective bine cercetate²⁵, care au ajutat semnificativ la cunoașterea unei culturi de o complexitate aparte, întinsă pe o suprafață extrem de vastă. Fără a dori să insistăm deocamdată pe aspecte detaliate relativ la manifestările din cadrul acestei culturi, dorim doar să atragem atenția că, în general, în necropolele de acest tip, de obicei birituale, s-a putut constata o diversitate și o bogăție a materialului arheologic remarcabile²⁶.

Contextul apariției artefactelor cercetate de noi mai sus se leagă de lucrările agricole, ocazie cu care au fost deranjate câteva morminte de inhumație aparținând culturii arheologice respective. Elaborarea acestei note de documentare pentru un potențial complex, ce pare a fi o necropolă, s-a bazat pe materialul recoltat după două cercetări de suprafață. Determinarea paleoantropologică a contribuit decisiv la formarea unei opinii coerente în acest sens. Cert este că această cercetare de teren va trebui completată cu prospecțiuni viitoare și, bineînțeles, cu săpături arheologice măcar sub forma unor sondaje menite să lămurească asupra limitelor necropolei și a raporturilor ei cu una sau mai multe așezări civile din zonă etc.

Din cele prezentate mai sus reiese că în cei aproape 1000 m² identificați de noi ca fiind parte a sitului arheologic de pe dealul Pârjolita, probabilitatea de a avea o necropolă cu mai multe tipuri de ceramică în inventarul funerar, cu ofrande animale și alte obiecte de inventar specifice este foarte mare. Trebuie menționat că în necropolele de acest tip recipientele ceramice sunt numeroase și variate ca tipologie, iar posibilitățile de a găsi și inventar funerar complex (fibule tipice, obiecte de sticlă, os, corn, chiar monedă) sunt destul de însemnate. Amintim doar că pe unul dintre fragmentele osoase prelucrate în această notă s-a putut observa o urmă consistentă de oxidare, ceea ce sugerează că a intrat în contact cu un obiect de bronz, cel mai probabil o fibulă, accesoriu vestimentar des întâlnit în inventarul caracteristic necropolelor de tip Sântana de Mureș-Cerneahov.

În privința încadrării cronologice a complexului arheologic de la Strunga nu putem înainta o datare foarte precisă, având în vedere contextul descoperirii artefactelor. Însă, luând în considerare caracteristicile morfologice și pasta ceramicii studiate, prin analogie cu inventarul din alte necropole similare, putem propune o datare în secolul al IV-lea, poate chiar cu o prelungire în primele decenii ale secolului al V-lea p. Chr.

²² KOVÁCS 1912: 250-367.

²³ KHVOIKA 1901: 176-186; PETROV 1964: 53-167.

²⁴ Pentru Muntenia vezi mai ales DIACONU 1965; MITREA, PREDA 1966; DIACONU 1970.

²⁵ TEODOR, ZAHARIA 1962: 38-43; IONIȚĂ 1966: 189-259; Zaharia, PETRESCU-Dâmbovița, Zaharia 1970; Ioniță 1974: 81-92; BLOȘIU 1975: 203-280; IONIȚĂ 1986: 295-351; Andronic 1993: 45-69; Zaharia, Zaharia, Șovan 1993: 151-189; Palade 2000; Dragomir 2001; ȘOVAN 2009; Antichitatea târzie 2009: 11-131.

²⁶ ALEXIANU, ELLIS 1987; PALADE 2004; ȘOVAN 2009.

BIBLIOGRAFIE

- ADAMS, KONIGSBERG 2008 Adams, B. J., Konigsberg, L. W., *How many people? Determining the number of individuals represented by commingled human remains*, in: Adams, B. J., Byrd, J. E. (eds.), *Recovery, Analysis, and Identification of Commingled Human Remains*, Humana Press, 241-255.
- ADAMS, KONIGSBERG 2004 Adams, B. J., Konigsberg, L. W., *Estimation of the most likely number of individuals from commingled human skeletal remains*, in: *American Journal of Physical Anthropology*, 125, 138-151.
- ALEXIANU, ELLIS 1987 Alexianu, M., Ellis, L., *Date noi asupra necropolei de tip Sântana de Mureș de la Izvoare - Piatra Neamț*, in: *MemAntiq*, XV-XVII (1983-1985), 127-149.
- ANDRONIC 1993 Andronic, M., *Cercetări arheologice în așezarea de secol IV d. C. de la Podeni (com. Bunești, jud. Suceava)*: in *Suceava*, XX, 45-69.
- Antichitatea târzie 2009 Ioniță, I., Mamalaucă, M., Vornic, V. (coord.), *Antichitatea târzie în bazinul Prutului*, Ed. Sfera, Bârlad.
- AUFDERHEIDE, RODRIGUEZ-MARTIN 1998 Aufderheide, A. C., Rodriguez-Martin, C., *The Cambridge Encyclopedia of Human Paleopathology*, Cambridge University Press, Cambridge.
- BARNES 2012 Barnes, E., *Atlas of Developmental Field Anomalies of the Human Skeleton: A Paleopathology Perspective*, Wiley-Blackwell, Hoboken.
- BLOȘIU 1975 Bloșiu, C., *Necropola din secolul al IV-lea e.n. de la Lețcani (jud. Iași)*: in *ArhMold*, VIII, 203-280.
- BROTHWELL 1981: Brothwell, D.R., *Digging up bones*, Cornell University Press, Ithaca, New York.
- BUIKSTRA, UBELAKER 1994 Buikstra, J. E., Ubelaker, D. H., *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains*, Arkansas Archaeological Survey Research Series, No 44, Fayetteville.
- CHIRICA, TANASACHI 1985 Chirica, V., Tanasachi, M., *Repertoriul arheologic al județului Iași*, II, Iași.
- DIACONU 1970 Diaconu, Gh., *Mogoșani. Necropola din sec. IV e.n.*, Târgoviște.
- DIACONU 1965 Diaconu, Gh., *Târgșor. Necropola din secolele III-IV e. n.*, București.
- DRAGOMIR 2001 Dragomir, I. T., *Necropola birituală Sântana de Mureș-Cerneahov (sec. III-IV e.n.)*, de la Lunca, regiunea de sud a Moldovei, Galați.
- IONIȚĂ 1986 Ioniță, I., *Chronologie der Sântana-de-Mureș-Černjachov-Kultur (I)*, in: Kmiecinski, J. (ed.), *Peregrinatio Gothica I (Archaeologia Baltica VII)*, Katedra Archeologii, Łódź, 295 - 351.
- IONIȚĂ 1974 Ioniță, I., *Necropola din secolul IV e. n. de la Miorcani, jud. Botoșani*, in: *CI*, N.S., 8, 1-92.
- IONIȚĂ 1966 Ioniță, I., *Contribuții cu privire la cultura Sântana de Mureș – Cerneahov pe teritoriul Republicii Socialiste România*: in: *ArhMold*, IV, 189-258.
- KHVOIKA 1901 Khvoika, V. V., *Polia pogrebenii v Srednem Pridneprov'e (raskopki V. V. Khvoiki v 1899-1900 godakh)*, in: *Zapiski Russkago Arkheologicheskago Obshchestva*, 12, 176-186.
- KOVÁCS 1912: Kovács I., *A marosszentannai népvándorlaskori temető – Cimetière de l'époque de la migration de peuples à Marosszentanna*, in: *Dolgozatok-Travaux*, III, 2, 250-367.
- MARTIN, SALLER 1957-1966 Martin, R., Saller, K., *Lehrbuch de Anthropologie*, Gustav Fischer Verlag, Stuttgart.
- MATVEEV, VORNIC 2016 Matveev, D., Vornic, V., *Vase ceramice descoperite în necropola de tip Sântana de Mureș-Cerneahov de la Lipoveni (R-nul Cimișlia)*, in: Rogoianu, D.-C., Boda, G. (coord), *Istorie, cultură și cercetare*, vol. I, Ed. „Cetatea de Scaun”, Târgoviște, 39-55.
- MAYS 1998: Mays, S., *The archaeology of human bones*, Routledge, London-New York.
- MITREA, PREDA 1966 Mitrea, B., Preda, C., *Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia*, București.
- Munsell Soil Color Charts* 1994 *Munsell Soil Color Charts*, revised edition, New Windsor, N. Y., Macbeth Division of Kollmorgan Instruments Corp: Munsell Color, 1994.
- ORTNER 2003: Ortner, D. J., *Identification of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*, Academic Press, Oxford.
- PALADE 2004 Palade, V., *Așezarea și necropola de la Bârlad – Valea Seacă (Sfârșitul sec. al III-lea – a doua jumătate a sec. al V-lea)*, Ed. Arc, București.

- PETROV 1964 Petrov, V. P., *Černjachovskij mogil'nik*, in: MIA, 116, 53-167.
- REITZ, WING 2008 Reitz, E. J., Wing, E. S., *Zooarchaeology*, second edition, Cambridge University Press, Cambridge.
- ȘOVAN 2009 Șovan, O. L., *Necropola de tip Sântana de Mureș – Černjachov de la Mihălășeni (jud. Botoșani)*, Ed. „Cetatea de Scaun”, Târgoviște.
- TEODOR, ZAHARIA 1962 Teodor, D., Zaharia, E., *Sondajele de la Spinoasa și Erbiceni*, in: MCA, VIII, 38-43.
- ȚAU, NICU 1986 Țau, S., Nicu, M., *Săpăturile arheologice din necropola birituală din secolul al IV-lea e.n. de la Barcea, jud. Galați*, in: MCA, XVI, 172-179.
- UBELAKER 1979 Ubelaker, D. H., *Human Skeletal Remains: Excavation, Analysis and Interpretation*, Taraxacum, Washington D.C.
- UDRESCU, BEJENARU, HRISCU 1999 Udrescu, M., Bejenaru, L., Hriscu, C., *Introducere în arheozoologie*, Ed. Corson, Iași.
- VORNIC 2006 Vornic, V., *Așezarea și necropola de tip Sântana de Mureș-Cernjachov de la Budești*, Ed. Pontos, Chișinău.
- WHITE, BLACK, FOLKENS 2012 White, T. D., Black, M. T., Folkens, P. A., *Human Osteology*, Academic Press, Oxford, 2012.
- ZAHARIA, ZAHARIA, ȘOVAN 1993 Zaharia, N., Zaharia, E., Șovan, O. L., *Necropola din secolul al IV-lea d.Chr. de la Hănești (județul Botoșani)*, in: ArhMold, XVI, 151-189.
- ZAHARIA, PETRESCU-DÂMBOVIȚA, ZAHARIA 1970 Zaharia, N., Petrescu-Dâmbovița, M., Zaharia, E., *Așezări din Moldova: de la paleolitic până în secolul al XVIII-lea*, Ed. Academiei R.S.R., București.

LIST OF ILLUSTRATIONS

- Pl. I. Pârjolita Hill: 1. overview of the investigated area; 2. the area in which archaeological artifacts have been discovered.
- Pl. II. Ceramic vessels (bowls) made of grayish clay from Pârjolita Hill: a, b, c. – Type 1; d. – Type 2; e. – Type 3; f. – Type 4.
- Pl. III. Ceramic vessels from Pârjolita Hill: 1.a, b, c; 2.a, b, c. – handmade pots of coarse paste; 3.a, b; 4.a, b – wheel-thrown pottery bases (bowls?).
- Pl. IV. 1. The statistics regarding the pottery found on the Pârjolita Hill; 2. The composition of the identified ceramic clay-paste – a. Fine gray paste; b. Gray to brown, coarse paste with small pebbles inside.
- Pl. V. 1. Occipital, two fragments, female, adult; 2. Right parietal, fragment, probably male, adult; 3. Mandible, fragment from the body (right side), probably male, adult; 4. L4 lumbar vertebral body, perimortem potential trauma, probably male, adult; 5. Right clavicle, female, adult; 6. Right scapula, fragment, oxidation trace, indeterminable sex, adult; 7. Right ulna, fragment, female, adult; 8. Left coxal, fragment, preauricular sulcus (parturition scars), female, adult; 9. Left femur, fragment from the distal third, indeterminable sex, sub-adult; 10. Left femur, incomplete, enthesophytes on linea aspera, male, adult; 11. First metatarsal, female, adult.

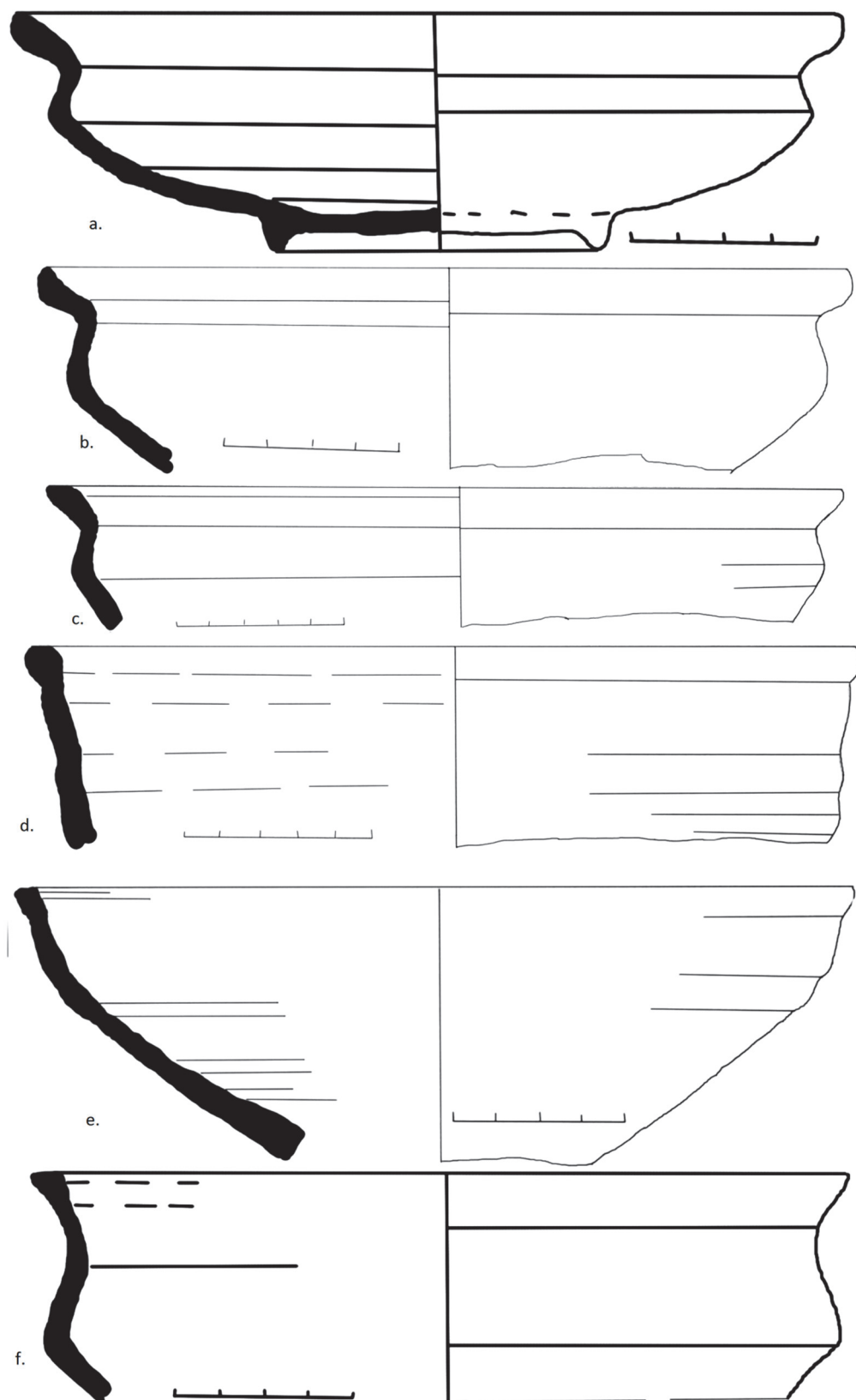

1

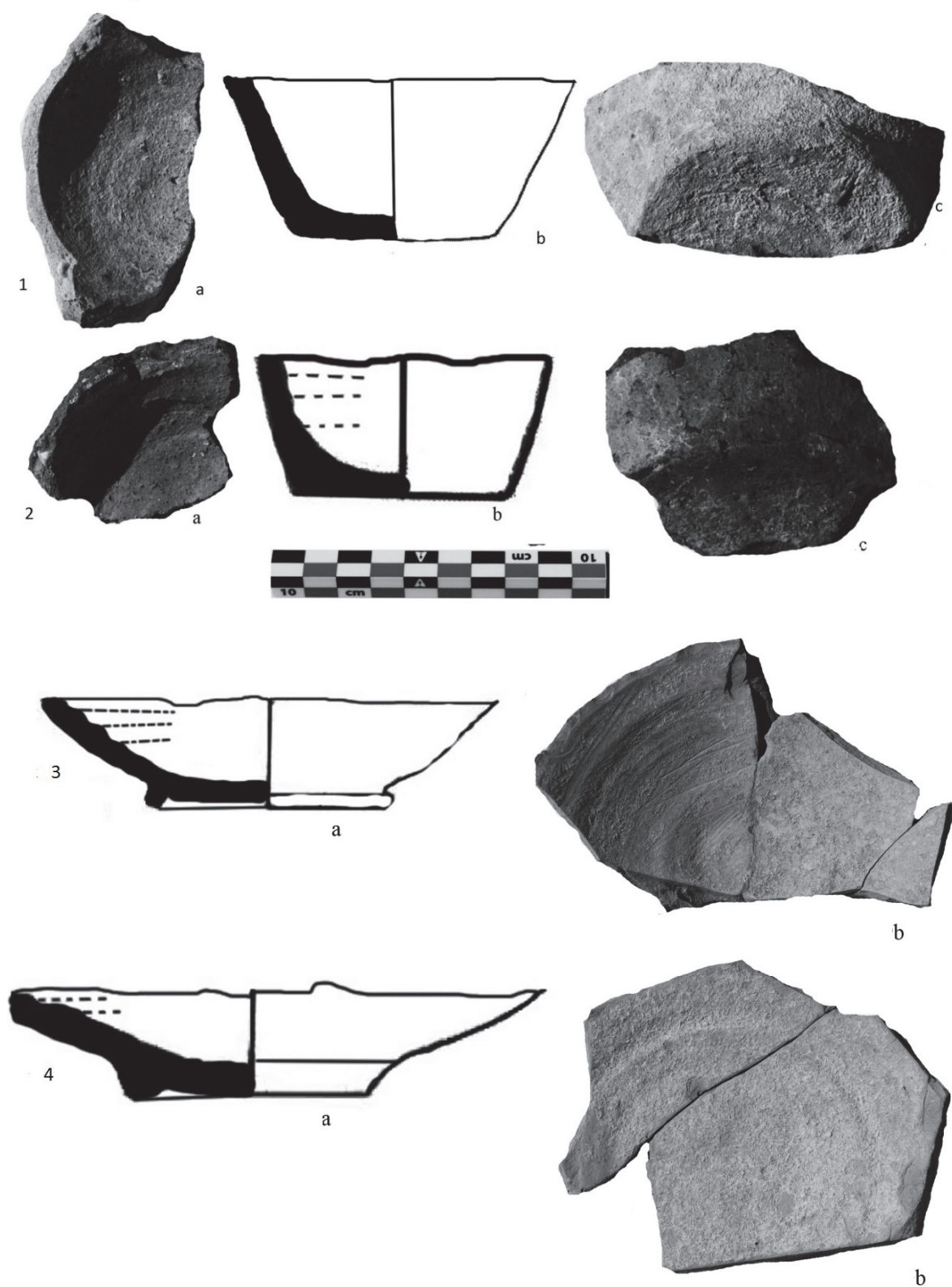

2

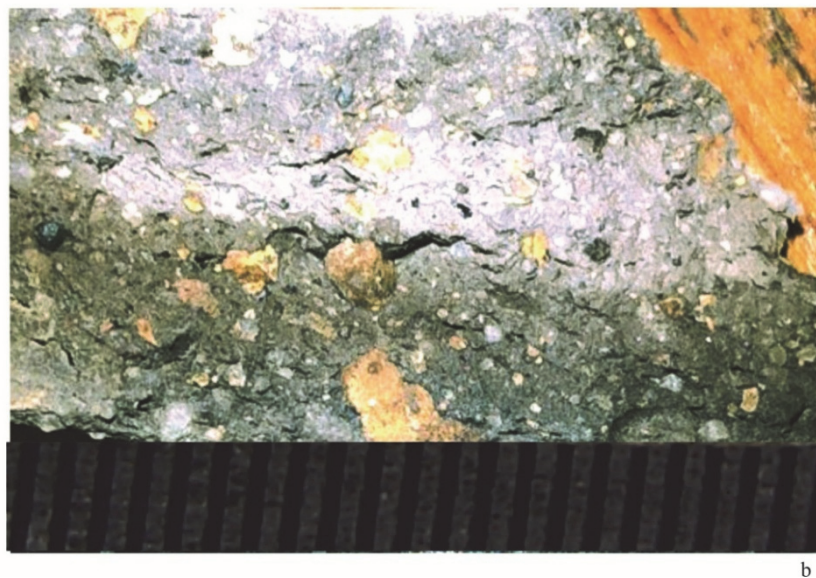
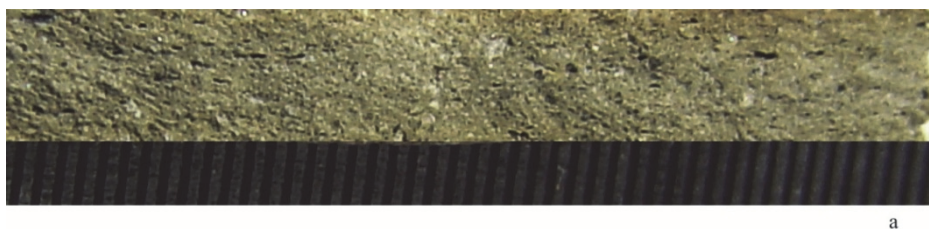
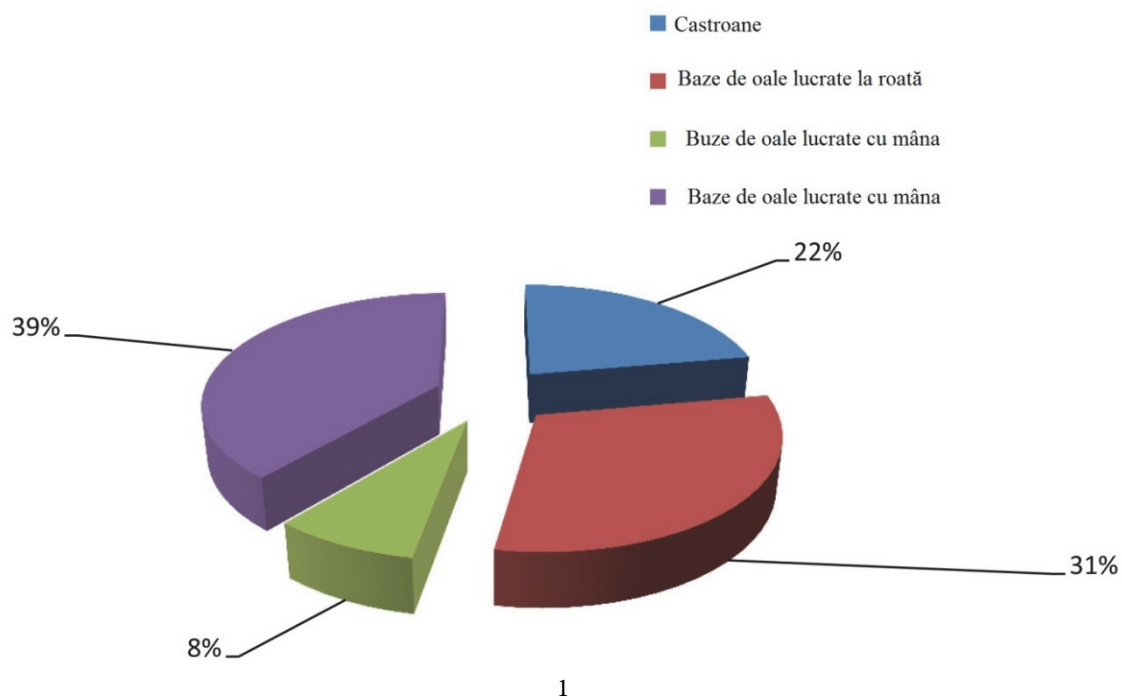
Pl. I. Dealul Pârjolita – 1. imagine generală a suprafeței cercetate;
2. aria în care s-au identificat artefactele arheologice.

Pl. II. Ceramică din pastă cenușie (castroane) de pe Dealul Pârjolita – a, b, c. - tipul I; d.- tipul II; e. - tipul III; f. - tipul IV.

Pl. III. Ceramică de pe Dealul Pârjolita – 1a, b, c; 2a, b, c - oale lucrate cu mâna, din pastă grosieră;
3a, b; 4a, b - baze de vase ceramice lucrate la roată (castroane?).

2

Pl. IV. 1. Situația statistică a vaselor ceramice identificate pe dealul Pârjolita; 2. compoziția pastei ceramicii identificate - a. pastă cenușie fină; b. pastă cenușie spre maroniu, grosieră, cu pietricele în interior.

Pl. V. 1. Occipital, două fragmente întregibile, sex feminin, adult; 2. Parietal drept, fragment, probabil sex masculin, adult; 3. Mandibulă, corp de pe partea dreaptă, fragment, probabil sex masculin, adult; 4. Corp vertebral lombar L4, posibil traumatism perimortem, probabil sex masculin, adult; 5. Clavicula dreaptă, sex feminin, adult; 6. Scapula dreaptă, fragment, urme de oxidare, sex indeterminabil, adult; 7. Cubitus drept, fragment, sex feminin, adult; 8. Coxala stâng, fragment, sulcus preauricular de tip parturiție, sex feminin, adult; 9. Femur stâng, fragment din treimea distală, sex indeterminabil, sub-adult; 10. Femur drept, incomplet, entezofite pe linia aspera, sex masculin, adult; 11. Metatars I, sex feminin, adult.